Ympäristöministeriö
Miljöministeriet
Ministry of the Environment

Asiantuntijalausunto
Ympäristöneuvos
Merja Saarnilehto

4.9.2023

Eduskunnan talousvaliokunnalle

Asia: **Komission tiedonanto Vihreän kehityksen ohjelman teollisuussuunnitelma** (**E 174/2022 vp)**

Ympäristöministeriö kiittää mahdollisuudesta lausua komission tiedonannosta koskien vihreän kehityksen ohjelman teollisuussuunnitelmaa.

Komissio julkaisi kyseisen tiedonannon 1. helmikuuta 2023. Valtioneuvosto käsitteli tiedonantoa helmikuussa EU-asioiden kilpailukykyjaostossa ja kauppapoliittisessa jaostossa. Vastuuministeriö TEM toimitti sitä koskevan selvityksen eduskunnan suurelle valiokunnalle 3. maaliskuuta.

Ympäristöministeriö ei ole ottanut kantaa valtioneuvoston selvitykseen aiemmin.

Komission vihreän kehityksen teollisuussuunnitelman lähtökohtana on tarve lisätä merkittävästi nettonollateknologian ja -energiantuotannon kehittämistä, valmistusta ja käyttöönottoa tulevalla vuosikymmenellä. Suunnitelma perustuu pääpiirteisssän neljään pilariin:

1. ennakoitava ja yksinkertaistettu sääntely-ympäristö,
2. nopeampi riittävän rahoituksen saanti,
3. osaamistason nosto ja
4. avoin kansainvälinen kauppa häiriösietoisten toimitusketjujen tukena.

Ympäristöministeriö yhtyy E-kirjelmässä E 174/2022 vp Suomen kantaan ja kiinnittää tämän lisäksi tässä lausunnossaan huomiota erityisesti vihreän siirtymän sääntely-ympäristöä ja jossain määrin myös rahoitusta koskeviin linjauksiin.

Johdonmukainen ja kannustava sääntely-ympäristö

Nettonollatavoitteen saavuttamiseksi komissio korostaa ennakoitavan ja yksinkertaistetun, mutta myös johdonmukaisen sääntely-ympäristön merkitystä. Valtioneuvosto katsoo, että vihreää siirtymää edistävän sääntelyn osalta on pyrittävä kunnianhimoisuuteen sekä luomaan yrityksille selkeä ja mahdollisimman vakaa investointi- ja toimintaympäristö.

Ympäristöministeriön taholta haluamme korostaa, että sääntely-ympäristön tulee olla johdonmukainen ja kannustava sekä ilmastotoimien että luonnonvarojen käyttöä koskevien tavoitteiden osalta, koska ilmastovaikutuksesta suuri osa aiheutuu luonnonvarojen käytöstä. Näitä molempia kokonaisuuksia tulee kehittää myös samanaikaisesti. Kehittyvällä kiertotaloudella on keskeinen rooli ilmastotavoitteiden mahdollistajana.

Sääntely-ympäristön kehittämisessä tärkeää on kiinnittää huomiota ilmastotavoitteiden ohella luonnonvarojen kulutukseen ja tuotteiden koko elinkaareen, kuten resurssitehokkuuteen, kestävyyteen ja korjattavuuteen, kierrätettävyyteen sekä mm. ympäristöväittämien selkeyteen ja luotettavuuteen esimerkiksi uusiutuvien tai kierrettyjen raaka-aineiden osuudesta tuotteissa. Julkisten hankintojen roolia vähähiilisten ja kiertotaloustuotteiden markkinoiden luomisessa on syytä edelleen vahvistaa.

Ympäristöministeriö kiinnittää huomiota myös valtiorajat ylittävien kiertotalouden verkostojen kehittymiseen. On tärkeää tunnistaa suomalaisten toimijoiden rooli ja vahvuudet näissä verkostoissa.

Kriittisten raaka-aineiden saatavuus on merkittävä haaste nettonollatavoitteenkin saavuttamisessa. Samalla ympäristöministeriön taholta korostamme, että saatavuuden ohella on tärkeää kiinnittää huomiota kriittistenkin raaka-aineiden käytön vaikutuksiin. Suuriin murroksiin kuten liikenteen sähköistämiseen liittyy myös riskejä ja heikosti tunnettuja vaikutusketjuja. Muutosta ei tule vauhdittaa ilman riittävää tietoa valittujen ratkaisujen vaikutuksista.

Lupamenettelyjen sujuvoittamisen osalta ympäristöministeriö viittaa lisäksi E-kirjelmän jälkeen annetuissa U-kirjelmissä esitettyihin kantoihin koskien nettonollateollisuutta koskevaa säädöstä (U 6/2023 vp) ja kriittisiä raaka-aineita koskevaa säädöstä (U 7/2023 vp) ja korostaa erityisesti, että selkeät, laadukkaat ja kestoltaan kohtuulliset hallinnolliset menettelyt ovat olennainen tekijä vihreän siirtymän edistämisessä. Valtioneuvosto korostaa tarvetta huomioida kansalliset erityispiirteet asianmukaisella tavalla jättämällä jäsenvaltioille riittävästi liikkumavaraa lupamenettelyjen kehittämiseen ja nopeuttamiseen.

Edelleen valtioneuvosto tunnistaa sujuvan lupamenettelyn merkityksen osana houkuttelevaa investointiympäristöä. Toimintaympäristön kannalta on tärkeää varmistaa lupa- ja muutoksenhakuprosessien ja niiden keston ennakoitavuus. Lupamenettelylle mahdollisesti asetettavien enimmäismääräaikojen ja viranomaisten määräaikoihin myöntämien pidennysten tulisi olla oikeassa suhteessa siihen aikaan, jonka viranomaiset tarvitsevat asian käsittelemiseksi huolellisesti.

Lisäksi on tärkeää, että uusissa sääntelymekanismeissa tulisi varmistaa ympäristön- ja luonnonsuojelun korkea taso ja johdonmukaisuus unionin muihin ympäristötoimiin ja ympäristötavoitteisiin sekä yleisön osallistumiseen nähden. Erittäin tärkeän yleisen edun periaatteen soveltamiseen tulisi jäädä riittävästi kansallista liikkumavaraa luonto- ja ympäristöarvojen huomioimiseksi.

Rahoituksen saannin nopeuttaminen

Komission tiedonantoon sisältyy ehdotus veroetuuksiin perustuvista investointien tukiohjelmista sekä kansallisten verokannustimien mukauttamisesta noudattaen yhteistä mallia, jonka komissio on valmis laatimaan. Valtioneuvosto suhtautuu varauksellisesti investointitukien myöntämiseen verotuksen kautta. Mikäli nettonollateknologiaa vauhdittaviin verokannustimiin kuitenkin edettäisiin, tulisi niillä ympäristöministeriön näkemyksen mukaan tukea myös esim. kierrätysraaka-aineiden käytön lisäämistä mahdollistavia ratkaisuja.

Tiedonannossa ehdotetaan nettonolla-alojen valtiotukien ilmoituskynnyksen merkittävää nostamista sekä valtiontuen hyväksyntämenettelyn yksinkertaistamista. Valtioneuvosto suhtautuu kriittisesti valtiontukisääntöjen joustavoittamiseen strategisten alojen tuotannollisten investointitukien osalta. Ympäristöministeriön taholta korostamme, että vaikka valtiontukien yksinkertaistaminen voi jossain määrin olla kannatettava tavoite, on niiden valvonta lähtökohtaisesti erittäin tärkeää sen varmistamiseksi, että tuet kohdentuvat nettonollatavoitteen kannalta oikein ja tehokkaasti.

EU:n painopistealueille vahvistamiseen tarkoitetun InvestEU-ohjelman suuntaaminen nettonollatavoitteen saavuttamiseen on nähdäksemme perusteltua.